

կամ կիրմեկ, ես կը հաւատամ որ կարմիր ծագած է ոչ թէ ջերմեկ այլ գիրմ կամ որդեկ և Հայերէնին մէջ գոյութիւն ունեցած է իբր Որդակ, որ նոյնպէս թէեւ շատ հին հաւանաբար օտարամուտ կամ փոխառեալ բառ մըն է: Իսկ կարմիրին իր յաւելուածական մասը ինծի կը մնայ անմեկնելի, զոր լեզուագէտներուն կը թողում քննել և լուծել: Յիշենք միայն որ Հայերս ընդհանրապէս գոյներու անունները փոխառած ենք պարսիկներէն: Իսկ Հայկազեանին մօտ կարմիրը կը մեկնուի սապէս. «Երբ. գարմիլ, սուֆ. թ. գրմըզ, գրզըլ, դադմ. չերմի... կարմիր. գ. Κόκκινον, Coccinum: նիւթ ներկեալ ընտիր կարմրով, ներկ կարմիր. որդն կամ որդան կարմիր, որպէս և կրկին կարմիր ասի՝ ըստ յն. Κόκκινον διπλοῦν Coccinum bis tinctum, bibaphum. որպէս և κεκλωσμένον, ըստ ոմանց է կրկին ներկեալն կարմրով, և ըստ այլոց կրկին ուրեալն. գրմըզ, իքքերիք, չիլէք պոյսար, գրմըզ. կապեաց կարմիր ի ձեռին նորա: կարմիր զգենուլ, կարմիրս զգեցուցանել: Արցէ՛ զոպայ, և կարմիր: Գործել զծիրանի, և զկարմիր: կարմիր կրկին: Ի կարմրոյ, և ի բեհեգոյ: Ի կարմրոյ մանելոյ: կարմրովն ներկելով. եւ: Չի՛նչ այնպէս անլուանալի որպէս զկարմիր (որդանն). Բարս. ապաշի»: կարեւոր է դիտել որ Բառգիրքս մասնաւոր հիւսուածեղէն մը կը նկատէ կարմիրը՝ հաւանաբար որդանով ներկուած ապրանքը՝ կարմիր անուամբ ալ կը կոչէին: Օրինակ՝ կապեաց կարմիր, կարմիրս զգեցուցանել, ի կարմրոյ, և ի բեհեգոյ, ի կարմրոյ մանելոյ, եւ այլն: Ըստ Բարս. ապաշխարութեան ձառին կարմիրը (որդանը) լուացուելով չեւելիք զիմացկուն գոյն մըն էր, որով որդանով կամ կարմիրով ներկուածները կը կոչուէին նաեւ միայն կարմիր, և հաւանաբար միայն բուրդ ապրանք էին:

Գտնալով մեր նիւթին որոշ կը տեսնենք թէ որդանը կը թարգմանուի կամ հոմանիշ կը նկատուի կարմիրի, որով որդան անվանացած և յատուկ նշանա-

կութեամբ բառ մ'եղած է, ուստի աւելորդ է գրել Որդան կարմիր, ի հարկին կարմիրը միշտ պէտք է գտնուի փակագիծի մէջ: Եւ կարմիր ոչ թէ ծագած է ջերմեկ կամ ջերմիկ այլ ծագած է կիրմ որդ ձձի բառէն, ինչպէս նաեւ գերմըզ, գարմիլ, գրմուսե, գարմեկ և այլն օտար տարբեր լեզուներով բառերը:

Իսկ որդին մասին, Արիահայ Բառարանին հեղինակը կը գրէ. «Ինչ որ ալ լինի պատմական ստուգութիւնը, սա աներկեւան է որ մեր բառը (որդ) ամենաբարձր հնութեան մը կ'ելլէ եւ ամպածրար հին գրոյցի մը յիշատակը կը հասցնէ մեզ»: (Անդ) Տորթ. Թիրաքեանի մասնագիտական հեղինակութիւնն և կարողութիւնը նկատի առնելով, նոյնութեամբ կ'ընդունիմ իր ըսածը, խորհիլ յաւակնելով որ որդան իր կարմիր հոմանիշ ձեւէն կամ լաւ է ըսել թարգմանութենէն շատ աւելի հին է մեր մօտ: Ասկէ զատ կարմիր և գրմըզ նոյն բառերն են, թեթեւ փոփոխութեամբ: կարելի է խորհիլ որ Ս. Գրոց թարգմանութեան հետ Երբ. գարմիլը Հայոցս մօտ եղաւ կարմիր, որով մեր մօտ հնագոյն ձեւին որդանին վրայ եկաւ Ե դարուն աւելնալ գարմիլ—կարմիրը:

Որդանի մասին Հայկազեանը կ'ըսէ «Որդան, ի, աց. գ. (տեալ ի սեռականէ բառիս Որդն.) Κόκκινον, Coccinum. Ընտիրն ի մէջ կարմիր ներկոց. այն է փոքրիկ և կարմրիկ որդն գտեալ ի տե-

1. Իսկ Հաւագալ կ'ըսէ որ «Գերմէզը տեսակ մը որդ է», իսկ Ֆերհան Պորհան Գաթեան Պարս. բառարանը զբարձր համար կ'ըսէ «Արաբական ձեւն է Տուա-ալ-սէպախէին, այսինքն ներկարարի որդ: Ասիկա հաւանօրէն որդին համար կ'ըսէին, իսկ ներկին համար կ'ըսէին Գրմըզ»:

Ըստ Funk & Wagnall, new Standard Dictionary of the English language ի Գիրմիզը հաւասար է Kermes, Kurmez, Kermes = Ar. qirmiz, qirmizi, սանսկրիտ՝ Kirmisa, wormhegotten, Kirm. worm = որդ:

Իսկ Ա. Սազըզ կը գրէ. «Այնպէս կ'երեւի թէ Kermes animal բացատրութիւնը՝ հայերէն Որդան կարմիրին թարգմանութիւնն է» (Կոչնակ, 1920, էջ 367) Այս վրիպակի մասին արդէն փերը խօսեցայ: